

71.5

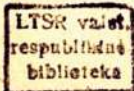
Lietuvos Tėvynmeilių Rupesčiai.*)

Mes daugtūkstantinė Lietuvos piliečių minia: Kauno ir jo apylinkių gyventojai, taipgi pabėgėliai iš Vilniaus ir Gardino Kraštų ir kai kurie atvykusieji iš Klaipėdos Krašto broliai, susirinkę 1923 m. kovo mėn. 11 d. Kauno mitinge — demonstracijose ir susipažinę su Ambasadorių Tarybos Konferencijos sprendimo tekstu Klaipėdos reikalu ir turėdami omenyje: 1) kadangi dabartiniame laike esame su lenkais karo stovyje ir lenkai, sulaužę Suvalkų sutartį, iki šioliai laiko užgrobę mūsų Vilnių ir Gardiną; 2) kad lenkai šiandien išiveržę per neutralinę juostą į mūsų šalį, lieja kraują mūsų vaikų ir brolių; 3) kad visa lenkų ikišioliaikinė politika Lietuvos link kuoaškieusiai siekia jos pavergimo; 4) kad sąlygos statomos Ambasadorių Konferencijos kaip tik toms Lenkijos pastangoms pataikauja; 5) kad visa Lietuvos Tauta remdamasi pačios Antantos pripažintu Tautų apsisprendimo obalsiu yra pasiryžusi atremti visokius pasikėsinimus ant jos pilnos nepriklausomybės (suverėnumo), visais balsais (vienbalsiai) nutarė:

1) reikalauti, kad mūsų valdžia nieku būdu nesutiktų priimti kokias nors sąlygas varžančias Lietuvos suverėnumą, bet pasiliktu sau laisvę susitarimo teisės su Lenkija ir kitomis valstybėmis dėl naudojimosi Klaipėdos uostu, upėmis ir keliais;

2) nieku būdu nesutiktų priimti ant savęs okupacines skolas, kadangi Klaipėdos Krašto okupacija tęsėsi prieš mūsų valią ir mūsų nenaudai.

*) Kauniečių 11 d. Kovo, 1923 m. demonstracijos rezoliucijos ir L. Šaulių organo redakcijos pareiškimas 22 d. Kovo laidoje (N. 132).

3) nenuilstamai kovoti visokiomis priemonėmis prieš pasikėsinimus iš kur nors susiaurinti Lietuvos suverenumo teises į Klaipėdos Kraštą.

4) šitą rezoliuciją išteikti Augštiesiems Anglų, Prancūzų, Italų ir Amerikos Atstovams Lietuvoje.

Mitingo—demonstracijų išrinktųjų įgaliotinių Parašai.

„Trimito“ N. 132 skaitome:

„Pastaromis dienomis mūsų valstybei ir tautai suduota du skaudžiausi smūgiai. Tai Vilniaus pripažinimas Lenkijai ir mūsų Seimo paleidimas. Nuo tų smūgių savo pamatuose sudrebėjo Lietuvos nepriklausomybė. Sudrebėjo kiekvieno tėvynę mylinčio sūnaus krūtinė...“

Vilniaus pripažinimas Lenkijai neturėtų mus labai stebinti. To galima buvo laukti. Vilnių lenkai pagrobė kumščiu, kuriam Lietuva nepajiegė atsispirti. Paskiau kumščio teisė tą grobimą pripažino. Tas pripažinimas tiek yra tvirtas, kiek tvirtas šandie Europoje viešpataujantis kumštis. O kiekvienam aišku, kad dabartinio Europos kumščio stiprumas nėra amžinas... Del Vilniaus tojo pripažinimo nedrasu ir labai neteisinga būtų kaltinti vien mūsų vyriausybę, kuri sprendžiamuoju momentu neturėjo net moralinės paramos iš krašto atstovybės. Priešingai, daugiau bus teisinga už tai kaltinti pačią Lietuvos visuomenę...”

Seimo paleidimas esąs dar skaudesnis smūgis!

„Nelaimė tame, kad mūsų politinės partijos, mūsų tautos rinktieji atstovai mirtino Lietuvai pavojaus laiku neparodė reikiamo valstybingumo, nemokėjo į valstybės ir tautos reikalus pažiūrėti plačiau, kaip per savo siaurus partinius akinius! Nelaimė tame, kad taip sunkiais Lietuvai laikais nebuvo parodyta mūsų tautos minties ir

veiksmų vienybės, kuria tiktai gali remtis mūsų laisvė ir laimė. Aiškūs dalykas, kad vidujiniai kivrčiai labai palengvina užsienių galybėms spresti klausimus mūsų krašto nenaudai."

Eis naujo Seimo rinkimai. Jiems teks išleisti daug lėšų; daug žmonių ilgą laiką būsia susirūpinę ir užsiėmę rinkimų reikalais, apleisdami naudingą kuriamąjį darbą. Lietuvai teksią pakelti didelių grynai medžiaginių nuostolių, be visuomenės demoralizacijos vienu prieš kitus kirinimo.

Svarbiausias bet klausimas tame, koks bus naujas Seimas. Dabar tautinės mažumos eis į rinkimus suglaustomis eilėmis, jos eis tautiniais sąrašais visai nesiskaldydamos į partijas. O mūsų plačioji visuomenė, mūsų valstiečių daugelis žiūrės į rinkimus šaltai. Yra pavojus, kad daugelis per nesusipratimą ar nerangumą visai nedalyvaus rinkimuose. Tokiu būdu gali į Seimą patekti daug žydų ir lenkų, kurių buvusiam Seime ir nedaug buvo, bet jie pataikė momentą, kad padarytų griaunamąjį darbą...

Jei su būsimoju Seimu pasikartotų kas nors panašaus, kaip atsitiko su dabar paleistuoju, tai mūsų jaunutei valstybei jau būtų galutinas smūgis!..."

Laisvąją Lietuvą Atlankytų.

(Tasa.)

UZGAVENES KAUNE 1923 M.

Sako dar niekad mūsų inteligentija Kaune teip nebaliavojo, kaip šiose Užgavėnėse. Kas vakarą — po kelis balius su koncertais, puotom, kur įvairiausi svaiginamieji gėrimai, ypač šampanas liejosi kaip iš gausybės rago. Ir tie skystimėliai liejosi nebetikslo, — toli gražu nei Mat jų augštos kainos turėjo — „padėt broliams klaipėdiečiams“. Tad suprantama, dėlko šimet senutis Kaunas tiek daug balių matė.

Ar klaipėdiečiams teks koks tų didelių pokylių pelno trupinys — kolkas dar sunku atspėti. Beabejo, vėliau bus paskelbta laikraščiuose. Sprendžiant gi tik iš vieno Metropolio Kliub'e — („Karaliaus karšiamoj“, — kaip pajuokiančiai jį vadina, nes valdžios pinigais įsteigtas ir palaikomas) įvykusių balių pelno galima iškalno pasidžiaugti, jog broliams klaipėdiečiams teks ne vien trupinių, bet ir čieli kepalai.

Buvo tai Emisijos Banko vakaras su koncertu ir šokiais — iki po keturių ryte kaip paprastai. Salė grūste prisigrūdo. Visi p. p. Ministeriai su šeimynoms ar be šeimynų teipgi atsilankė, — žodžiu: visa publikos grietinėlė. Na ir visi geri patriotai. Tat kas čia gailėsis paskleisti litų teip svarbiam reikalui, kaip, kad pagelba klaipėdiečiams? Alkans, nealkans, valgė, gėrė visi be išimties. Sugrįžę iš to baliaus svečiai tvirtina, kad net su menkiausiu apetitu asmenys tą vakarą paliko kliube už kalakutą ir šampaną ne mažiau kaip po 60 litų kiekvienas, neskaitant bilieto kainos už įėjimą. Vienas inteligentas buvęs tame

baliuje su savo žmona, labai paskui gailėjosi, kad vietoj to nepaaukojo 150 litų — kiek jam kainavo Metropolio klube — klaipėdiečių pašalpos komitetan. Sako būtų daug didesnė nauda buvusi.

Užvis labiausiai visiems patiko Ukio Banko balius. Čia nereikėjo nei bilieta, nei kišenius patuštinimo. Gavai pakvietimą ir to gana. Atėjęs, baliun pirmiausia nusistebi pamatęs tokį mišrumą svečių sąstata: čia krikščionys demokratai, socialistai — visokio plauko, pažangiečiai, žemdirbių Sąjungos ir Ukininkų Sąjungos atstovai. Čia bankieriai, Seimo atstovai ir visi Lietuvos politikieriai.

Vakaras atidaryta koncertu. Giedojo: p. Kutkauskas, Sodeika ir Grigaitienė. Jiems pabaigus, p. M. Yčas parodė savo didį mimologo talentą, pamėgdžiodamas pirma Sodeikos, paskui Kutkausko balsą ir užsilaikymą ant estrados.

Apie vakarienę su saldžiaja ir karčiaja „pavilga“ — rašyt per daug laiko užimtų. Gana to, kad visi puotos laike susibroliavo, pamiršo partijų ginčus ir net skirtumus, išsibučiavo, kaip ir pritinka vienos tautos, vienos šalies piliečiams. Soko net iki 6-ai v. ryte. Po šokių gi gerai pavaišintus svetelius gerbiamųjų Ukio Banko savininkų automobiliais išvežiota po namus. Ir visos to minėtino vakaro gėrybės buvo visiems — uždyką.

Gastronomijos dalykų žinovai ir autoritetingi Ukio Banko vedėjų bičiuliai tvirtina, kad šeimininkams šis balius kainavęs ne mažiau 25.000 litų.

Siaip sau žmonės gi kalba, kad po to balius Seimo trijų metų amžius esąs užtikrintas. Naujų rinkimų pavojus, — ko buvo bijota — išnyko... (Teip tuomet buvo manoma Kaune, bet visai kitaip atsitiko. Red.)

16-TA VASARIO LIETUVOJE 1923 M.

Vasario 17 d. 1923.

Rašau ką tik po 16 d. Vasario Lietuvos neprigulmybės tautinės šventės iškilmių. Nelinksmos jos buvo šimet, bent į mane jos tokį ispūdį padarė.

Mačiusieji pernykėtes ir ankstybesnes tos šventės iškilmes, sako šimet daug daugiau vėliavų parodoje buvę, bet mažiau kariuomenės... Ir suprantama: daug josios išsiūsta frontan...

Neprigulmybės šventės iškilmės, kaip visuomet, prasidėjo su pamaldom. Katedroje abu vietos vyskupu atlaikė iškilmingas gedulio mišias už žuvusius kariškius. In pamaldas atėjo prez. Stulginskis, Seimo narių, mokinių ir šiaip daug žmonių. Bažnyčia buvo pilnutėlė. Po pamaldų prasidėjo pati paroda, dalyvaujant kariškiams, įvairioms lietuvių organizacijoms, mokslo bei pramonės įstai-goms ir dideliausiai žmonių miniai.

Pirmiausia, nuo Rotušės plečiaus paroda nutraukė į Žaliojo Kalną. Ten ėjo kas gyvas, net seneliukai, pasiramsčiuodami lazdomis. Ir nelengva buvo toji eiseną. Reikėjo kopti ant gana augšto kalno, o kelias nuo apšalusio sniego buvo slidokas. O ir oras tą rytą buvo šaltas, pagelotas.

Miniai susirinkus ant Žaliojo Kalno, kariuomenė puošniose uniformose rodė savo karinius miklumus. Tame tarpe į gvardiją įstrigo mažas vaikiukas. Sako, kad pusėtinai arkliai apmindžioję, bet nepavojingai. Po kariuomenės manevrų, pasakyta prakalbos, tik toliau stovį nuo kalbėtojų nei žodžio negalėjo išgirsti. Po to viso publika, karo kapelijai žaidžiant, atmaršavo didžiausioje procesijoje, visi nešini vėliavomis, — ties Karo muziejum, kur stovi iš akmenų sulipytas labai originalus žuvusiems už tėvynės laisvę paminklas.

Karo kapelija pirmiausia muzejaus kuore užtraukė liūdnei, liūdnei šermenų maršą, akompanijuojant Amerikos lietuvių dovanoto ir tame jau kuore kabančio varpo skambėsiui. Teip graudžiai ir teip iškilmingai muzikos garsai skambėjo, kad sunku buvo susilaikyt nuo ašarų. Toji gedulio žavėtina melodija, teip jausliai išpildyta, rodos, tai aprauda mūsų narsius tėvynės gynėjus, kurie jau ilsisi kapuose po sunkios kovos su mūsų priešais; — tai vėl rodos dusliai sudejuoja, tartum, išreiškiant visu, čia susirinkusių tuos karžygius pagerbti, bendrą nusiskundimą, kad mūsų laisvei dar neužteko teip gausiai pralieto mūsų gražiausio jaunimo kraujo... Visa minia klausė ramiai it suakmėnėjus. Net ir mažų vaikučių veideliai apsiniaukė po bendro ūpo įtaka. Tik po to sužeistas tautos himnas — „Lietuva tėvyne mūsų“ šiek tiek prablaivė minios prieslėgį, bet linksmumas vietos neberado... Iš čia kalbėjo kas tai „iš minios“, tik, kad negirdėt buvo, tai nei nežinau, ką sakė ir kas.

Kalbėtojai, regis, buvo pasiskirstę, kad, gal, paroda perilgai neužsitetų. Pas Metropolio viešbutį, iš Užsienų Reikalų Ministerijos balkono kalbėjo p. Galvanauskas, kuomet pas karo Muzėjų dar nebuvo užbaigtos ceremonijos. p. Galvanauskas trumpoje kalboje, bet tvirtu, toli siekiančiu balsu pažymėjo, jog šimet nelinksmai švenčiam savo neprigulmybės dieną. Linksma, jog Mažojoj Lietuva šimet kartu su mumis Lietuvos nepriklausomybės šventę apvaikščioja, jog Klaipėda yra mūsų, bet dar neturime Vilniaus. Liūdna, jog, mums šiandien iškilmingai bešvenčiant, toj pat valandoj, liejasi mūsų brolių kraujas demarkacinės linijos ruožte...

Kada kalbėtojas pabrėžė, jog Vilnius, kaip buvo, teip ir bus mūsų, — iš visu krūtinių išsiliejo ilgi garsiausi

„Valio“ — kuriuos tik kapelijos užtrauktas tautos himnas nutildė.

Iš čia minia nužygiavo link Seimo rūmo ir prezidento namo. Ten vėl prakalbos pamargintos muzika. Apie 4-ą valandą po pietų paroda po miestą pasibaigė.

Vakare gi, nuo 6-ių iki po 9-ių buvo laidžiojama raketai, švyčiuojama prožektoriai prie gražios — tautinių spalvų šviesomis — iliuminacijos. Pas Karo muzėjų vėl didelė minia susirinko paklaust muzikos. Čia vienas dalykas lyg ne vietoje atrodė: — tai „suktinio“ žaidimas.

„Suktinio“ muzika — labai graži, ypač puikiai išlavintam orkestrui žaidžiant; bet atatinamoje vietoje ir atatinamam momentu. Sitoje gi dėtoje, — tuč pas patį žuvusiems už tėvynę paminkla, — prie kurių du žibinčių stambiomis liepsnomis plasnojo, reiškiant Lietuvos gedėsi dėl tų karžygių mirties — linksmais „suktinis“ darė nemalonus ispūdzio. Sokių muzika šitoje vietoje sudarkė nevienam ūpa, igyta po dienos patriotinių iškilmių intaka. Ir aš gailėjausi vakare čion atėjus.

UZ TEISYBE — KALINEN.

Dar maža būdamą dažnai girdėdavau — teip dažnai kaip poterius iš tėvų lūpų ir paskui, mokykloje, nuo vyresniųjų, kad visuomet reikia būti teisingam. Nors teisybė būtų karčiausia, — kaip dažniausia atsitinka, bet su ją apsilenkti — nėra pateisinimo. Teisybė gi eina greta su ištikimybe. Kokį darbą dirbsi ir kam dirbsi, dirbk ištikimai, saužiningai. Tai gerai žinomas krikščionių pasaulio principas. Ir kultūringose tautose, valstybėse drūčiai jo laikomasi, netik privatinuose, bet ir viešuose reikaluose. Ir visame pasauly teisingas, ištikimas savo šeimynai, artimui ar šaliai asmuo yra gerbiamas nors

šiai ir neturėtų kitokių kvalifikacijų. Taip būdavo ir pas mus Lietuvoje nuo nebeatmenamų laikų. Taip, tuo labiau, privalėtų būti ir šiais laikais, kuomet mūsų šali valdo iškariavusieji jos neprigulmybę tėvynmeiliai.

Aiman. Su liūdesiu reikia prisipažinti jog mūsų jaunutėlėje tiek daugelio nenaudų priešų apsuptoje, kuomet tik krikščionystės desniais vaduojanties tegalima net stipriausius savo engėjus įveikti, ko pavyzdį turime garbingoje mūsų brolių Klaipėdiečių pergalėje — pas mus tradiciniai teisybės, ištikimybės principai maža teturi gerbėjų. Juos mindžioja kojomis visokio plauko mūsų valstybės priešai — po mūsų atsakomingujų viršaičių abejinga (o kai kas sako pritariančia) žiūra. In tai nesigilysiu, tik pabrėšiu patį faktą, sukeltą slaptą (atvirai neleistiną) pasipiktinimą tikrų patriotų sielose:

Aną savaitę Kaune suareštuota ir apkalinta iki teismui Kauno muitinės viršaitis p. Damijonaitis. Laikraščiai tos žinios neskelbė. Valstybės oficialus organai „Lietuva“ ir rusiškas „Echo“ tyli, o kiti nežino. Kai, kas, o jau p. Voldemaras nebūtų iškentęs nepakedenę tą įvyki savo „Krašto Balse“. Tečiau yra faktas, kad vienas teisingiausių bei ištikimiausių mūsų tėvynei tarnautojų, p. Damijonaitis šiandien sėdi kalinėje.

Už ką gi? —

Nugi štai, už ką: p. Damijonaitis, kaip teisingas žmogus ir užimęs augštą vietą, kaip muitinės viršaitis, buvo nuo seniai visų šmugelninkų neapkenčiamas. Jie sutartinai ieškojo progos, kaip nuo ano pasiliuosavus ir tuo tikslu pynė visokias jam kilpas. Užvis labiausia neapkenčė jo žydai, kurie, galima sakyti, vien tik šmugeliu ir verčiasi Lietuvoje. Parsigabens žydelis prekių iš užsienio, — žinia, — šmugeliu — ir, kuomet jos atvyksta į Kauno stotį, užkliūva muitinėje. Žydas siūlo prekių, kiša pinigus

p. Viršininkui, bet tas jokiais kyšiais nepaperkamas — konfiskuoja. Derėsis, aiškinsis, kaip paprastai Možės vaikai dėl savo prekių, bet iš Kauno muitinės jų neišgaus iki neužmokės atatinamą muitą.

Ir patys p. Damijonaičio kolegai viršaičiai neperlabai jį mylėjo už per daug „apčiuopiamą“ sąžiningumą — Mat vieno — kito žmonelė užsigeidžia kartais padaryt sau liuosą ekskursiją Vokietijon, o grįžtant namon negi iškęsi žmogus nenupirkęs souvenir'ų saviškiams, draugams etc. ar sau kokią „madnelką“ neigramzdinsi valizon. Tokie gi daiktai — nebent per apsirikimą — ir nepraslinkdavo lengvai pro muitinės viršaičio buklias akis... Zinia, — iš to nemalonumai, ergeliai ar da kas aršiau, p. Damijonaitis, kalbama pašnabždomis, tapęs didelio suokalbio auka.

Zydas parsigabeno šmugeliu daugybę auksinių dantų. Muitinės viršaitis reikalauja užmokėt nustatytą muito kainą. Zydas teisinasi neturįs pinigų. Viršininkas konfiskuoja auksinius dantis.

Kiek palūkėjus, ateina žydas pas p. viršaitį iškeisti 100 dol. litais. Sis iškeičia, nieko nepažvelgdamas. Tik, kone tuo pat laiku, įlenda viršaičio biūran du milicininku — irgi žydu ir, apieško jį. Randa kišeniuje — tą šimtą dolerių. Intaria jį kyšio ėmime, o ans žydas, kuris šimtinę iškeitė, liudija savo sėbrams. Girdi, tuos pinigus p. viršininkas iš jo paėmęs su sąliga, kad jam atiduos konfiskuotas prekes. Milicininkai p. Damijonaiti areštuoja ir veda laikinajin teisman. p. Teisėjas — p. viršininko „draugas“ — pasmerkia jį kalėjiman iki nebus nuodugniai išnagrinėta toji byla.

Ar gi neliūdna, kad pas mus teisybė tik tarpe kalinės augštų sienų atranda sau prieglaudą?...

Petras Mockevičius ir jo Raštai.

1922 m. Liepos mėnesio 14 dieną krito okupantų lenkų žiaurios rankos auka Lazdijų antrosios pradžios mokyklos mokytojas Petras Mockevičius. Buvo taip. Liepos mėn. dieną velionis nuvyko pas savo pažįstamuosius Sventojansko sodžiun kairiame Nemuno krante ties pačia demarkacijos linija Seinų apskr. Leipalingio val. Liepos mėn. 14 dieną Petrą su kitu asmeniu bevaikščiojančius po sodžių pastebėjo lenkų legijoninkai iš anapus Nemuno ir ėmė šaudyti. Nelaimės draugas suskubo pasislėpti už namų, Mockevičių gi pakirto kulka, pataikiusi viršugalvin. Saldymas tęsėsi dar ilgai. Lavonas paimti pasisekė tik nakties sulaukus. Lavonas buvo apiplėštas — be rūbų ir batų.

A. a. Petras Mockevičius yra gimęs 1895 metais Vidugirių kaime Punsko valsčiaus. Jo gimtinė taip pat kenčia lenkų okupacijos priespaudą. Mokėsi Seinuose, kur 1914 metais pabaigė keturklasę miesto mokyklą. Vokiečiams užėjus liko namie. Karo metu, išėjęs tam tikrus vokiečių suruoštus mokytojams kursus, mokytojavo Seinuose. Pritrūkus apskrities įstaigoms gerų tarnautojų, jis kiek laiko dirbo Seinų apskrities išdinėje. Šiais metais pasitraukęs iš išdinės, vėl buvo pradėjęs dirbti mokyklos darba — mokytojavo Lazdijuose antrojo pradžios mokykloje. Velionis veikliai dalyvavo visuomenės organizacijose. Lazdijuose gyvendamas buvo Eltos korespondentas ir rašydavo žinių iš to krašto gyvenimo. Jo mirtis — giminėms ir pažįstamiems didelis nuliūdimas, Dzūkų kraštui — didžiausias nuostolis.

Velionis palaidotas Lazdijų kapinėse Liepos mėnesio 17 dieną.

Tiek žinių apie a. a. P. Mockevičių laikraščiams yra davęs Eltos korespondentas.

Aš pats velionį pažįstu iš pačių jo Seinuose mokymosi metų. Turėjo gabumų rašyti. Jau būdamas Seinų mies-

to mokykloje rašydavo vaikų „Saltinėliui“ eilėraščių ir kitokių dalykėlių. Siemet jo raštų buvo pasirodę Amerikos lietuvių laikraščiuose (Zvaigždėje Red.), eilėraščių „Tėvynės Sarge“. Po raštais pasirašydavo Diemedėlis, P. Mockus.

Buvo doras, ramaus būdo ir darbingas vyras. Būdamas dzūkas, visa širdžia mylėjo savo gimtąjį Dzūkų kraštą. Ir iš jo niekur nesitraukė, jame savo jauną galvą padėjo. Užėjo baisioji pasaulinio karo ugnis, velionis nebėgo kažin kur raškažių ieškoti. Vos tik gyvenimas kiek pakenčiamiau aprimo Suvalkijoje (frontui nusikėlus už Vilniaus) ir likusieji Seinų inteligentai (kunigai) ėmė graibstyti mokyklų lietuvių vaikams steigti, Petras kviečiamas sutiko kuriam laikui palikti tėviškės ūkį, kuris, mirčiai išplėšus darbo rankų, reikėjo jam vesti, ir 1916 m. stojo vaikų mokyti Lumbių kaime (palei Seinus). Vasaros metu lankė vokiečių suruoštus mokytojus kursus, igijo kiek praktikos žinių mokyklos darbui ir tą dirvą buvo pamėgęs, ypač kad nebuvo tada kam toje srityje dirbti. Lietuvos valdžiai susikūrus ir atsiradus daugiau švietimo darbui rankų, Petras vėl pargrižo ūkin, kuris, paretėjus šeimynos nariams, labai buvo jo reikalingas. Bet lenkams okupavus tą kraštą, labai ankšta pasidarė Petru gimtajame kaime: lenkai pradėjo šnairuoti į jį, įtardami, būk jis palaikąs santykius su „Kauno Lietuva“ išgamos pradėjo skusti, ir jis nenoromis turėjo išsinešdinti laisvojon Lietuvon. Sustojo pafrontės miestelyje — Lazdijuose. Čia apskrities išdininku buvo Vidugirių kaimo žmogus Antanas Pečiulis, tai Petras stojo dirbti išdinėn savo draugui padėti. O kodėl nėjo mokytojauti? Ir šiame velionies pasielgime, mano nuomone, apsireiškė žymus krašto reikalų supratimas. Lenkams Seinus okupavus, apskrities išdinė išsigabeno Kaunan. Apskrities gyventojams visais piniginiiais reikalais prisiėjo važinėti Marijampolėn. Padėtis pasidarė labai sunki tuo atžvilgiu. Išdininkauti gi pafrontėn niekas nenorėjo eiti. Tada apskrities valdybos narys A. Pečiulis pasirizo atgavinti Seinų išdinę Lazdijuose, jam padėti stojo velionis.

Bet kaip tik vietos sąlygos išdinės atžvilgiu kiek pa
kitėjo geresnėn pusėn, P. Mockevičius stoji mokyklos
darbo dirbti šiais metas Vasario mėnesį. Tą darbą dirbo
atsidėjęs, mokykla jo rankose ėjo tvarkos gyvenimu.

Eltos korespondentas sako, kad P. Mockevičiaus mir-
tis esąs dideliausias nuostolis Dzūkų kraštui. Korespon-
dentas, pats būdamas dzūkas ir Dzūkų krašto vargų
gyvenimu gyvendamas, tuo pasakymu didelę kraštui
skaudulingą tiesą pasako. Mes apskritai ne per daug žmo-
nių turime, Dzūkų kraštas ypatingai jų stinga. Dzūkai
patys savo rankomis tvarkė savo krašto administraciją.
Liaukevičiams, Galeckams, Praleikoms, Mockevičiams,
Ivoškoms, Pečiuliams einant po juodąja, kitiems gi, nebe-
tenkantiems kantrumo, pasitraukiant tolyn, ateina nauji
žmonės, nepažįstą vietos sąlygų, kurie sunkiai bepataiko
dzūkų gyvenimu eiti, ir tas gyvenimas todėl, be savų
gaivintojų, gali pradėti leinėti tautinio atsparumo atžvil-
giu gigantinėj kovoje su arogantinguoju pietiniu kai-
mynu. (Lietuvos Mokykla).

3. XII. 16 m.

Būk visuomet kietas kaip plienas. Dešimts kartų ap-
galvok, o paskui daryk.

10, XII, 16 m.

Jeigu trokšti pasisekimo, tai surakink savo rankas,
užrakink širdy ir burną o raktus... meski į Nemunėlį.

13, XII, 16 m.

Seniaus viskas prigulėdavo nuo išpūdžiu: greit išmig-
davo širdin bet greitai ir užmiršdavau viską. Dabar visai
kitaip išrodo: jaučiu kad prieš mano valią, prieš norą iš
lengvo slenka stačiai ant manęs, kaip didelis juodas de-
besys ir kuriam atlaikyti gal nedaturėsiu tiek jėgų. Nie-
ko negelbsti nei samprotavimai nei jokios išvados. Kas
iš to bus?

15. XII. 16 m.

Sunku, nepaprastai sunku kovoti su savim. Džiaugsmas ir nuliūdimas! kaip baisiai priešingu viens kitam du dalyku. Didesnis skirtumas negu tarp ugnies ir vandens. Nepasitikėk nieku visiškai.

16. XII. 16.

Viskas šiame pasaulyje pridengta iliuzija kaip kokia priedanga, kurią nulupus pasirodo sunkus, kartus nuobodus ir bjaurus gyvenimas. Nieko šiame pasaulyje nėra tikra, viskas apgaulinga. Kaip sunku yra kęsti skaudaus likimo pasityčiojimai.

25. XII. 16 m.

Iš vienos mažos kibirkštėlės iškyla didžiausias gaisras. Vienas neatsargus pasielgimas, vienas neapgalvotas žodis širdyje sukelia didžiausių kartumų.

27. XII. 16 m.

Visur ir visuomet mąstyk ir stenkis, kad tavęs viešpatautų ne jausmai, bet protas.

29. XII. 16 m.

Nejaugi žarstydamas žarijas svetimomis rankomis rankomis gauni smagumo?

4. I. 17 m.

Priprasti lengva per vieną valandą, o atrasti sunku per visą gyvenimą. Nelaimingas aš žmogus labai nelaimingas, kas iš manęs bus, jeigu aš visuomet toks būsiu. Negelbės joks galvojimas, jeigu nėra išauklėjimo.

18. I. 17.

Arčiau prisiziūrėjus gyveniman pasirodo, kad poezijos gyvenime nėra nei už skatiką; vien tik proza, paprasta šiurkšti proza.

9. III. 17 m.

Prie visko gyvenime reikia prisiruošti.

PAVASARIS.

Silti saulutēs spinduliai
Sniegus šaltuosius sutirpino
Sukruto žmonēs, gyvuliai
Visi džiaugsmus tuoju pažino.

1911 m.

Kad papūtē didelis vėjas
Ir rūtoms nulaužē šakas
Mergaitē jaunoji atėjus
Iš gailėsčio laužē rankas.

* * *

Jai gaila žaliųjų rūtelių —
Darbų vasarėlės visos.
Vainiką iš jų ant kaselių
Jau ji neuždēs niekados.

1912 m.

Kad mūsų tėvynė suspausta vargais
Nuo priešų negal atsiginti.
Jos sūnūs piktieji savais nagais
Jai pinkles naujas ima pinti

* * *

Tos naujosios pinklės — barniai, vaidai,
Kuriais mūsų tėvynė turtinga
Už jų mūs tėvynei nevyksta gerai
Ir skursta ji vargšė nelaiminga

1912 m.

PAVASARIUI DVELKIANT.

Vos spėjo sutirpti baltieji sniegai,
Ir ledą upeliai pradėjo nešioti.

Jau grįžt į mūs šalį paukštelių pulkai,
Savo giesmes pradės jie giedoti.

Jie gamtą aprimusią atgaivys
Savo alseliais, pakrikę po krūmus.
Išnyks tas liūdnumas, baisus ilgėsys.
Pasieks visus džiaugsmas: bakūzes ir rūmus.

Tik aš nelaimingas apleistas visu,
Keliausiu nuliūdes šios žemės keliones.
Užpultas likimo, prispaustas vargu.
Ir mesiu taip saldžias aš savo svajones.

Nors jaunas pavasaris linksmin visus,
Ir griauna liūdnumo sienas.
Bet aš, įsisukęs į vargo nagus,
Linksmumo neberasiu tik aš turbūt vienas?

1914 m.

EGLAITE.

Ant kalno viršūnės išskleidus šakas
Jaunutė eglaitė žaliuoja.
Nors audros ją laužo per kiauras dienas.
Bet niekad jinai nedejuoja.

Ar vasaros kaitros, ar girgžda sniegai
Ji visad gražiai sau žaliuoja.
Ar šilta, ar šalta, ji stovi ramiai.
Tik vėjo užgauta siūbuoja

1914 m.

Lietuvos Universiteto insikurimas ir pirmi gyvenimo metai.

Atgimstant nepriklausomai Lietuvai, įsikurianti jos vyriausybė vienu svarbiausiu ir pirmiausiu reikalu laikė Lietuvos Universiteto atgaivinimą.

Kaip žinoma, senais laikais Lietuvoje ilgai yra gyvavusi aukštoji mokykla, negi pilnas universitetas. Jau 1578 metais Vilniuje jėzuitai buvo įsteigę filosofijos ir teologijos akademiją, reorganizuotą 1780 m. į Vyriausią D. Liet. Kunigaikštijos Mokyklą, 1803 m. vartusią Vilniaus Universitetu, kurs dingo 1831 metų sukilimo audroje, likviduotas rusų valdžios, leidusios dar kuriam laikui (1832 — 1842) atgaivinti vos mažą universiteto dalį dviejų akademijų pavidale — medicinos ir teologijos (kitai vadin. dvasinės akademijos).

Savo ilgame gyvenime senoji Vilniaus mokykla nevisuomet išsilaikė tinkamoje aukštumoje. Antroji 17 amžiaus pusė ir didesnė 18 amžiaus dalis buvo nemažai jos nupuolimo liūdytojais, todėl Vilniaus Universiteto laikai mokslo atžvilgiu reiškia stebėtinai garbingą epoką senosios Vilniaus mokyklos istorijoje. Berods, anoje senų laikų aukštojoje mokykloje, prisitaikant epokos dvasiai, mokslas buvo dėstomas ne tautos kalba, tik svetimomis kalbomis, — pirma lotynų, paskui labiau lenkų ir net anai aukštoji Vilniaus mokykla lenkų pastangomis buvo panaudota kaip viena priemonių lietuviams ir baltgudžiams nutautinti. Bet vis dėlto buvo aukštoji Lietuvos mokykla ir tai ne vien savo geografine padėtimi, bet ir didžiais moksliniais ir kultūriniais mūsų kraštui nuopel-

mais. Vilniaus Universiteto mokslininkai yra atlikę pirmus Lietuvos gamtos tyrinėjimus; iš to Universiteto išėjo eilė Lietuvos istorikų, kaip Narbutas, Daukantas, Kraševskis, Valančius; eilė tos mokyklos auklėtinių, tarp jų pats didysis Mickevičius, stebėtinomis poezijomis, nors ir ne lietuvių kalba apdainavo Lietuvių senovę; pagaliau Vilniaus Universiteto laikotarpis, nepaisant lenkininkų norų, tapo tautinės lietuvių literatūros renesanso laikotarpiu.

Rusų valdžios netolerancijos sudaryta visiška aukštosios mokyklos stoka nuo 1842 m. buvo skaudžiai jaučiama visame krašte dar prieš didįjį karą, kaip rodo pakartotinai daryti savivaldybių ir šiaip visuomenės organizacijų pareiškimai rusų vyriausybei.

Didžiajam karui praėjus, aukštosios Lietuvos mokyklos atgaivinimo reikalas pasirodė ypač pribrendęs. Atnaujinimai Lietuvos valstybei prirėkė daug naujų inteligentinių jėgų visose valstybinio ir tautinio gyvenimo srityse. Insikuriančioms administracijos ir teismo įstaigoms reikėjo daug juristų, nusimanančių ypač krašto teisėje. Materialės gerovės atvžilgiu Lietuva didžiojo karo metu buvo stipriai apardyta, tad gyvai iškylo reikalas technikos jėgų krašto atstatymui ir jo gamybos plėtotei. Sanitarijos padėtis po karo buvo žymiai pablogėjusi, o iš kaimynės valstybės rytuose gresė nuolatinis didžiųjų epidemijų pavojus, tad skubiai reikėjo paruošti naujus gydytojų kadrus. Vidurinių mokyklų skaičius dar prieš karo pabaigą buvo nemažas ir toliau nepaprastai greitai augo. Tų naujų tautinių mokyklų nebegalima buvo pilnai aprūpinti pedagogais, išėjusiais svetimus Rusijos ar kitų šalių universitetus, todėl tuoju iškylo reikalas turėti ir savą humanitarinį fakultetą. Lietuvos mokyklose privažiuojamas yra ir tikybės mokslas. Tad gausioms vidurinėms

mokykloms reikia daug aukštai išlavintų teologų kapelionų, nemažai jų reikia ir dvasinėms Lietuvos seminarijoms. O kadangi tautos kultūros atžvilgiu teologų įtaka visuomenei nėra abejinga lietuvių tautai, todėl negeisti-
na buvo, kad Lietuvos teologai aukštąjį mokslą eitų vien užsieniuos ir rasta rikalingu sudaryti jiems reikalingą fakultetą pačioj Lietuvoj. Vienu žodžiu, aiškus buvo reikalas paruošti kraštui visokeriopų kadru savų inteligentinių jėgų, steigiant pilną aukštąją mokyklą—universitetą.

Atgimstančios Lietuvos valstybės vyriausias laikinas organas — Valstybės Taryba—jau 1918 m. gruodžio 5 d. priėmė Vilniaus Universiteto statutą ir laikinoji vyriausybė dėjo visų pastangų likusiam uždarytoto senojo universiteto turtui (trobesiams, muziejams ir bibliotekos likučiams) sutvarkyti bei globoti ir pačiam universitetui atgaivinti. Tačiau jai nepavyko tas darbas laimingai baigti, nes jį kaip ir daugelį kitų darbų sutrukdė kaimynų—rusų ir lenkų—nedraugingi žygiai, privertę nesuskubusią ganėtinai susiorganizuoti Lietuvos vyriausybę pasitraukti iš sostinės ir persikelti į Kauną.

Kaune laikinajai vyriausybei teko įtempti visas pajėgas tam, kad apgintų valstybę nuo užėmusių didesnią jos dalį ir veržančiusi toliau trijų pavojingų priešų: lenkų, rusų bolševikų ir vokiečių—rusų reakcionierių, vadina-
mųjų bermontininkų. Be to, pirmon galvon daug darbo teko padėti valstybės kūrėjams pertvarkant ir naujai organizuojant valstybinį aparatą. Del visų šių priežasčių valstybinės aukštosios mokyklos įkūrimo ir atgaivinimo reikalas buvo galutinai atliktas tik po trejų metų.

Tačiau žengias sparčiu žingeniu pirmyn Lietuvos kultūros gyvenimas negalėjo tiek ilgai laukti. Simtai jaunų

piliečių pradėjusių prieš karą ar per patį karą eiti mokslus aukštosiose mokyklose svetur, laukė progos baigti pradėtus mokslus; kiti šimtai Lietuvos jaunimo, baigusio ar baigiančio aukštesniąsias mokyklas troško tolimesnio mokslo, bet tik nedaugeliui pasisekė įstoti į užsienių aukštąsias mokyklas. Tad 1919 m. rudenį matematikui Zigmui Zemaičiui iškėlus klausimą apie reikalą neatidėliojant steigti Kaune aukštąją mokyklą ir privatiniu keliu paskelbus per laikraščius ankietą, per tris dienas atsiliepė daugiau kaip trys šimtai jaunimo, panorėjusio eiti Kaune aukštųjų mokslų kursus. Pasiremiant šiais daviniais, iniciatoriaus su jo artimųjų draugų būreliu buvo sumanyta įsteigti Kaune kad ir privatinė aukštoji mokykla. Mokyklos tipui ir steigimo sąlygoms apsvarstyti 1919 metų spalio 8 diena buvo kviestas platesnis mokslo žmonių ir visuomenės veikėjų susirinkimas; čia buvo gautas gyvas pritarimas aukštųjų kursų steigimo sumanymui ir išrinkta jam vykdyti komisija, į kurią įėjo: A. Janulaitis, Z. Zemaitis, E. Volteris, J. Vabalas, Gudaitis, J. Alekna, T. Ivanauskas ir K. Vasiliauskas.

Vykdomoji komisija sustatė aukštųjų kursų statuto projektą, sudarė jiems steigti ir laikyti visuomenės organizacija, Aukštųjų Mokslų Draugija, ir gavus statutui Svetimo Ministerijos autorizaciją, 1920 m. sausio 27 dieną dabartinėje Seimo salėje buvo iškilmingai atidaryti Aukštieji Kursai, kaipo pirmoji nepriklausomos Lietuvos aukštoji mokykla, įsteigta grynai visuomenės pastangomis, o ne valstybės lėšomis. Visuomenės oranizacijos ir atskiri veikėjai, be pažiūrų ir tikybų skirtumo, nuoširdžiai sveikino naujai atidarytą mokyklą. Jaunimo gausiai stėjo į Kursus ir jau iki vasario mėnesio pradžios buvo priimta apie 300 tikrųjų klausytojų ir apie 200 laisvųjų.

Nežiūrint labai nepatogių ir sunkių darbo sąlygų jaunimas per dvejus kursų gyvenimo metus mokėsi atsidėjęs.

Aukštuosiuose kursuose buvo atidaryti ir ištisius dvejus metus dirbo savo darbą šeši skyriai (fakultetai): Humanitarinis (jam vadovavo prof. E. Volteris), Juridinis (vad. A. Janulaitis), Matematikos ir Fizikos (vad. Z. Zemaitis), Gamtos (vad. T. Ivanauskas), Medicinos (vad. d-ras M. Nasvytis, vėliau d-ras P. Avizonis) ir Technikos (vad. prof. Pr. Jodelė). Aukštųjų Kursų vadovu pirmais metais buvo Z. Zemaitis, antrasis — J. Vabalas Gudaitis.

Aukštiesiems kursams teko pradėti savo darbas išimtinai sunkiomis sąlygomis, neturint lėšų, nei mokslo priemonių, nei savo buto. Pirmus metus mokslas ėjo pirmosios Kauno gimnazijos rūmuose vakarais. Vėliau buvo išgauta nedideli 6—8 kambarių namai, ir tie patys okupacijos metu apdaužyti ir apgriūve, kurie buvo atremontuoti ir pavesti Medicinos skyriui anatomikumui. Jame laikinai gavo prisiglausti ir kitos to skyriaus įstaigos. Antrasis gyvenimo metais Aukštieji Kursai jau persikėlė į buvusius Komercijos mokyklos rūmus, skirtus rengiamam universitetui ir įrengė ten chemijos, fizikos, odontologijos ir kitus kabinetus ir laboratorijas. Gamtos skyriaus zoologijos ir botanikos reikalams buvo naudotasi buvusia Gamtos Tyrimo Stotimi, o Juridinio skyriaus paskaitos buvo laikomos vakarais Steigiamojo Seimo rūmuose.

Insteigti grynai private iniciativa ir privatinėmis lėšomis Aukštieji Kursai jau pirmais savo gyvavimo mėnesiais gavo iš vyriausybės pinigines paramos ir susilaukė žymios pašalpos iš visuomenės pusės, o ypač iš Amerikos lietuvių, kurie savo aukomis leido jaunutei įstaigai įrengti užcuzmazga mokslinių kabinetų, laboratorijų, knygyno, išgyti įvairių mokslo priemonių, siųsti sa-

vo lektorius mokslo reikalais į užsienius ir t.t. Aukštųjų Kursų įgytu mokslo turtu turėjo pasinaudoti naujai atidaromas Lietuvos universitetas. Aukštieji Kursai parengė universitetui ne tik mokslo priemonių ir įstaigų pradžia. Juose per dvejus metus išmėgino savo pajėgas, dėstydami mokslus, daugiau kaip 5 lektorių, kurių žymė dalis tiek pasižymėjo, kad vėliau tapo paskirti ar išrinkti universiteto docentais ir profesoriais. Aukštieji Kursai taip pat parengė pirmąjį komplektą klausytojų (apie 350 žmonių) aukštesniesiems universiteto fakultetų semestrams.

Taip tatau, Aukštieji Kursai daugeliu atžvilgiu buvo tikras Lietuvos Universiteto pirmtakūnas Kaune ir jie gyvai priklauso prie šio universiteto atsiradimo istorijos.

Valstybinio Kauno universiteto statuto sumanymą Svetimo Ministerija pristatė Ministerių Kabinetai 1921 m. gegužės mėn. 3 d. Statuto projektas buvo paruoštas komisijos iš Aukštųjų Kursų ir Svetimo Ministerijos atstovų. Ministerių Kabinetas, apsvarstęs statuto projektą, įnešė jį Steigiamajam Seimui, kai tik Seimas po vasaros atostogų susirinko rudens sesijai. Rimtu universiteto suorganizavimu nenuilstamai rūpinosi kaip Svetimo Ministerija, ir Steig. Seimo Svetimo Komisija. Ministerijoje dirbo tam tikras komitetas, sudarytas iš Ministerijos atstovų ir pašauktųjų ekspertų šiam komitetui vadovavo pats Svetimo Ministeris p. K. Bizauskas. Šalia to, artimiausiais atskirų fakultetų reikalais darbavosi atskiros komisijos, Svetimo Ministerio pakviestos. Šių komisijų uždavinys buvo rūpintis atatinkamų fakultetų „branduolių“ sudarymu ir paruošti fakultetų įkūrimo planą, t. y. nustatyti kiek pirmuoju semestru kuris fakultetas turi turėti katedrų įstaigų, lėšų, mokomojo personalo ir nuro-

dyti tam personalui kandidatus. Seimo Svetimo Komisija taipogi darė daug posėdžių universiteto statuto klausimais, ne sykį kviesdama į savo posėdžius ekspertus iš tarpo asmenų, profesoriavusių užsienių aukštosiose mokyklose ir kitus mokovus.

Nors Steigiamojo Seimo plenumo universiteto statutas buvo svarstomas pirmuoju skaitymu dar 1921 m. rudeni, bet, kilus ir užsitęsęs kai kuriems ginčams (ypač teologijos fakulteto dalyke), galutinas statuto nustatymas ir trečiuoju skaitymu priėmimas teįvyko tik 1922 m. kovo mėn. 24 d. ir einančio Respublikos Prezidento pareigas Steigiamojo Seimo Pirmininko buvo paskelbtas Vyriausybės Žinių Nr. 86 tų metų balandžio 22 d.

Faktinai, naujo Svet. Ministerio prof. P. Juodakio pastangomis, Lietuvos Universitetas Kaune buvo atidarytas dar gerokai prieš tą datą, einant Ministerių Kabineto tų metų vasario mėn. 13 dienos nutarimu. Ministerių Kabinetas, vaduodamasis aukščiau minėtu Vilniaus Universiteto 1918 m. gruodžio 5 d. įstatymu ir turėdamas galvoje Steigiamajame Seime svarstomąjį universiteto statuto projektą ir universiteto atidengimo klausimo pribrėdimą ir reikalingumą, nutarė 1922 metų vasario mėnesio 16 d. atidaryti universitetą Kaune. Respublikos Prezidentas vasario mėn. 16 d. įsakymu Nr. 18, remdamasis Vilniaus Universiteto Statuto 8 §, patvirtino Svet. Ministerio vasario 15 d. raštu pirstatytuosius kuriamojo universiteto Rektorių ir jo senato pirmuosius narius, fakultetų dekanus. Universiteto rektorium buvo paskirtas prof. Jonas Simkus, o dekanais: Teologijos fakult. — prof. Jonas Maculevičius (Maironis), Socialinių mokslų fakult. — prof. Augustinas Voldemaras, Medicinos fak. — d-ras Petras Avizonis, Gamtos ir matematikos fak. — matemati-

Kas Zigmąs Zemaitis, Technikos fak. — prof. Pranas Jodėlė. Einant taip pat Vilniaus Universiteto statutu Švietimo Ministeris aniems 5 fakultetams paskyrė pirmuosius mokslo personalo „branduolius“ po 5 asmenis kiekvienam. Universiteto atidengimo iškilmė, dalyvaujant Respublikos Prezidentui, Ministeriui Pirmininkui, Švietimo Ministeriui ir gausiai šviesuomenei įvyko tautinės šventės diena 16 vasario tų pačių metų didžiojoje universiteto salėje.

Jau kitą dieną prasidėjo posėdžiai universiteto vykdomojo organo—Universiteto Senato (tuomet dar vadinamo „Dekaną Taryba“) su Rektorium priešakyje. Universitetui kiek susitvarkius vidaus reikalus, kovo mėnesio pirmomis dienomis prasidėjo studentų ir laisvųjų klausytojų priiminėjimas. Mokslas universitete pradėtas pradžioje antros kovo mėnesio pusės.

Naujų mokslo personalo narių parinkimai pačioje pradžioje, atatinkamai Vilniaus Universiteto statutui, vykdavo tik pritariant vyriausiam universiteto organui, taigi visos fakultetų sutartos kandidatūros buvo persvarstomos ir galutinai nubalsuojamos Universiteto Taryboje, kur savo laiku buvo plačiai perdiskutuota ir aptarta naujų profesorių kvietimo tvarka. Bet toliau, kai buvo paskelbtas naujas, Steigiamojo Seimo kovo mėn. 24 dieną priimtas statutas, 56 § privalomas šiam Kauno universitetui, visi mokslo personalų parinkimai ir proporcijos atliekami pačiuose fakultetuose, kurie buvo visai autonomingi šiuo reikalu, atatinkamai statuto 23—24 §§.

Einant juo naujai paskelbtu Lietuvos Universiteto statutu, fakultetų Tarybos perrinko ir naujai sugrupavo visa savo vyresnį mokslo personalą, o Universiteto Tarybos posėdžiuose gegužės mėnesio buvo sudaryta pirma

nebeskirtoji tik rinktoji Universiteto Valdyba, išrinkus Rektorių, Prorektorių, ir Universiteto Tarybos ir Senato Sekretorių. Rektorium universitetas perrinko tą patį prof. J. Simkų. Prorektoriumi išrinko prof. V. Cepinski, Sekretoriumi—prof. B. Cesnį.

In vietą jau pradėjusio savo darbą bendresnio Socialinių Mokslų Fakulteto naujuoju statutu buvo numatyta du atskiru faultetu, vienas—Humanitarinių Mokslų, antras—Teisių. Humanitarinis fakultetas iš buvusio ano bendresnio susiorganizavo gana sparčiai. Naujo Fakulteto priešakyje stoji prof. M. Biržiška. Teisių fakulteto organizavimas kiek nusitęsė dėl kilusių kai kurių nesusipratimų ir painiavų. Pagaliau to fakulteto branduolis buvo paskirtas Valstybės Prezidento įsakymu N-75, birželio 20 tu pačių 1922 m. Faktinai fakultetas suorganizuota tik rugsėjo mėnesį ir dekanu buvo išrinktas prof. P. Leonos.

Dar pirmais savo gyvenimo metais visi fakultetai papildė savo mokslo personalo sąstatą, taip jog metams baigiantis, visame universitete skaitėsi 45 ordin. ir ekstraord. profesoriai, 23 docentai, 4 privatdocentai ir 35 jaunesniojo mokslo personalo asmenys (lektorių, asistentų, laborantų, prozektorių ir kitų). Bendrai imant, mokslo personalo branduolį jaunam universitetui pasisekė sudaryti iš lietuvių. Buvo aišku, jog pradžioje universitetui ne sykį reikės naudotis svetimų šalių profesoriais, nemokančiais lietuvių kalbos. Garantuodamas tautinį šios mokylos pažymį, įstatymas nustatė, jog mokslas universitete dėstomas lietuvių kalba (Statuto 2 §) ir tik išimtiniais atsitikimais Univ. Taryba leidžia kai kuriems profesoriams laikinai dėstyti ir kitomis kalbomis. Pirmais universiteto metais tokiais leidimais naudojami: 1 docentas Humanitarinių m. fakultete, 1 profesorius ir

2 docent, teisių fakultete, 1 prof. Matematikos Gamtos fakultete, 2 prof. Medicinos fakultete ir 2 prof. Technikos fak. iš jų 7 — rusų kalba ir 2 — vokiečių kalba. Leidimai buvo duodami laikotarpiui nuo 1 iki 2 m.

Universiteto ryšių užmezgimas su užsienių mokslininkais pasireiškė ne vien traukime tų mokslininkų į savo profesūros eiles. Lietuvos Universitetas gyvai dalyvavo Paduos Universiteto 700 metų sukatuvėse; jaunučio universiteto delegatas zoologas T. Ivanauskas tenai buvo pagerbtas garbės daktaro laipsniu. Taip pat buvo dalyvauta Vokiečių Gamtininkų ir Gydytojų Draugijos 100 metų sukaktuvių iškilmėse (Leipcige), ir susilaukta tos draugijos širdingos padėkos ir patikrinimo apie vokiečių mokslininkų pasiryžimą padėti moksliniams Lietuvos įstaigų reikalams. L. Pasteur'o 100 metų gim. sukaktuviems 1922 m. gruodžio 27 d. buvo įteiktas Pasteur'o Institutui Paryžiuje iškilmingas adresas Lietuvos Universiteto vardu. Mokslinių įvairių kraštų bendradarbiavimo reikalais Universitetas suėjo į santykius su Mokslo Bendradarbiavimo Komisija (Comission de cooperation intellectuelle) prie Tautų Sąjungos. Tais pačiais motyvais universitetas pradeda siuntinėti užsienių bibliotekoms savo fakultetų ir narių leidinius.

Jauna aukštoji Lietuvos mokykla turėjo džiaugsmo sveikinti savo sienose ir paklausti paskaitų garsaus Paryžiaus lingvisto prof. A. Meillet'o, ir garbingo iš Amerikos svečio Mac N. Cracken prezidento Vassar College (New York). Mūsų universitete taipgi buvo apsilankęs Berlyno Universiteto prorektorius prof. A. Penck, ir keletas kitų universitetų narių. Susiorganizavęs Lietuvos Universitetas laikė savo šventa pareiga išreikšti ypatinga savo ir visos tautos pagarbą tiems svetimų šalių mokslininkams,

kurie buvo daug padarę Lietuvos mokslui ir gražiai patarnavę Lietuviu tautai; taigi universitetas buvo laimingas, pripažindamas garbingam vokiečių kalbininkui prof. Adalbertui Bezzenberger'ui Lietuvos Uneversiteto Garbės Profesoriaus titulą ir gerbiamam Amerikos kalbininkui prof. H. H. Bender'ui—lietuvų filosofijos daktarata honoris causa; ir šitie universiteto žygiai buvo labai maloniai sutikti iš abiejų pusių.

Klausytojų skaičius naujoje mokykloje žengia pirmyn daug greičiau, negu kai kurių buvo laukta. Pirmame (pavasario) semestre bendras studentų ir laisvųjų klausytojų skaičius siekė tik 494. Tolesniame semestre tas skaičius jau prašoko tūkstantį. Atskiruose fakultetuose klausytojų skaičiai rudens semestre atrodė šitaip. I Teologijos Filosofijos fak. turėjo studentų 65 ir laisvųjų klausytojų 27. Šis fakultetas susideda iš dviejų dalių: Teologijos ir Filosofijos. Pati teologija jame einama dviem ruožais: a) bendruoju, tai yra be ypatingos teologijos šakose specializacijos ir be teisės gauti mokslo laipsnį ir b) specialiu ruožu, t. y. tam tikra specializacija ir su teise gauti mokslo laipsnį. Filosofinėje daly numatomos atskiros specialybės. II Humanitarinių mokslų fak. turėjo studentų 72 ir laisvųjų klausytojų 25. Jis susideda iš skyrių: Kalbotyros, literatūros, istorijos ir filosofijos. III Teisių fakultetas turėjo studentų 205 ir laisvųjų kl. 37. IV Matematiškos—gamtos fakultete buvo studentų 109 ir laisv. kl. 28. Susideda iš skyrių: Matematikos, Fizikos, Fizikos Chemijos, Biologijos, Agronomijos Miškininkystės. V Medicinos fakultete, susidedančiame iš 4 skyrių, bendras studentų ir laisv. kl. skaičius buvo 345 būtent: Medicinos skyriuje studentų 108 ir laisv. kl. 37;

Farmacijos skyriuje studentų 44; Veterinarijos skyriuje 45 ir 8 Odontologijos skyriuje 96 ir 7. VI. Technikos fakultetas, turis Statybos, Mechanikos, Elektrotechnikos ir ir Chemijos skyrius skaitė studentų 155 ir laisv. kl. 7.

Iš viso Universitete rudens semest্রে 1922 m. buvo 979 studentai ir 149 laisvieji klausytojai.

Prof. B. Cesnys.

(„Lietuvoje“ N. 40, 1923.)

Kas Girdėti Pasaulyje.

LIETUVOJE.

Lietuvos 1922 m. prasikaltimai.

Zmogžudybių būta 422 atsitikimų, užmušta 363 ir sužeista 59 asmens. Zmogžudžių nužudyta 5 ir sužeista 231, suimta 280, Milicininkų nužudyta 2, sužeista 2. — Tokiu būdu ta nuodėmė paėmė vienais metais 663 aukas.

Plėšimų priskaityta 194, du plėšikų nužudyta, suimta 284.

Gyvulių vogimų sužinota 839 atsitikimai, iš jų arklių 685, o kitų gyvulių 204, vagių suimta 355.

Negyvojo turto vogimų užrašyta 4315 atsitikimų, suimta 1717 vagišių ir 13 sužeista.

Gaisrų buvo 634, žmonių sudegė 12, gyvulių 570, suimta padegėjų 80.

Degtindarybė. Surasta atsitikimų 690, suimta bravo-rėlių 409, patraukta atsakomybėn 496 asmenys už varymą ir 243 už pardavinėjimą, nubausta kalėjimu tik 22 asmenys.

Kontrabandos užregistruota 414 atsitikimų, nubausta kalėjimu 5.

Spekuliacijų įtraukta į knygas 587, spekuliantų suimta 594, iš jų kalėti nubausta 10.

Suimta 1922 m. iš visokių prasikaltėlių ar įtariamų asmenų 9948.

Priešvalstybinių nusikaltėlių suimta 61.

Dezertirų suimta 625, besislapstančių naujokų 1236.
Pamestų vaikų 192.

Tokiu būdu tik suregistruota yra apie 10.000 suimtųjų. Skaitykime, kad jiems gaudyti, laikyti, varinėti bent 1 asmuo 2 suimtiesiems, tad apturėsime 15.000 nedirbančių darbo žmonių arba, kitaip tariant, iš 150 mūsų gyventojų vienas arba prasikaltimus daro, arba pasikaltėliais yra užimtas.

Lenkų kolonizacija Lietuvoje. Gudų atstovai Lenkų Seime paduoda žinių apie lenkų karių apgyvendinimą Naugarduko, Paliesės ir Voluiniaus apygardose iki 1922 m. galo. Tomis žiniomis, Naugarduko apygardoje jau gavo žemių 3430 naujakuriai, o paskirta dar 2438; Paliesės apygardoje gavo—1477 naujakuriai, paskirta — 991 ir Voluiniaus apygardoje gavo — 3548 paskirta 3104. Sudėjus kartu naujakurių — lenkų skaičių, jau gavusių žemės, su gansiančiais, bendrus skaičius atėjų šių trijų apygardose sieks 14,988 žmonių. Tomis pat žiniomis Naugarduko apygardoje — išparceliuota viso 80,849 hektarų. Iš šio skaičiaus 50.813 ha. naujakuriams, 17,429 ha. — žemės reformai, kitiems reikalams 4253 ha. ir pasiliko 1923 m. 8354 ha. Paliesės apygardoje jau išparceliuota 127,185 ha. būtent 26,907 ha. naujakuriams, 33,805 ha. žemės reformai, kitiems reikalams 3854 ha. ir pasiliko 2023 m. — 27,941 ha. Voluiniaus apygardoje išparceliuota 94,223 ha. būtent, naujakuriams — 36,551 ha. žemės reformai 26,663 ha. kitiems reikalams — 1859 ha. ir pasiliko 1923 m. 1150 ha. Viso trijų apygardose išparceliuota 302,257 ha. būtent, lenkams atėjūnams 123,271 ha, žemės reformai — 77,897 ha. kitiems reikalams — 55 ha. ir pasiliko 1923 m. — 37,445, ha.

AUSROS SUKAKTUVES KAUNE.

(III. 4 d. 1923).

Universitete. 14 v. didžioji salė ir koridorius pilni, kiti nepritildami grįžta atgal. Asmenų prisirinko apie 600. Už stalo sėdi Aušrininkai: D-ras J. Sliupas, M. Jankus, Pr. Mašiotas, A. Kriščiukaitis, Maironis, A. Dambrauskas, kun. Gediminas-Biržanskis. Pirmininkauja rektorius prof. J. Simkus. M. Biržiska per 50 minučių daro turiningą pranešimą apie „Aušros“ įtaką ir svarbesnius jos darbuotojus. Toliau kan. J. Tumas daro gan vaizdingą sugretinimą d-ro J. Basanavičiaus ir d-ro V. Kudirkos.

Paskiau eina pasveikinimai ir „Aušrininkų“ prakalbos. Upas pakeltas.

Karo Muzėjų. 16 v. susirinkus kokiems 3000 žmonių kap. Ruseckas papasakojo mūsų tautos atgimimo istoriją. Po jo eina aušrininkų prakalbos — M. Jankaus, Sliupienės—Aglės, Maironio, J. Sliupo. Toliau kap. P. Rusecko buvo pranešti gauti telegrafu „aušrininkams“ pasveikinimai iš Šiaulių apskrities savivaldybės, iš Lietuvos Mokytojų Profesinės Sąjungos, Šiaulių Skyriaus, iš Šiaulių „Varpo“, iš Paryžiaus nuo M. Yčo. Paskiau p. Zilevičius paaiškina, kad mūsų muzikos kūriniai irgi galima svarstyti logingomis išvadomis iš „Aušros“ paskelbtų idėjų. Šį kartą koncertas susidėjo iš grynai lietuviškų kūrinių: Sasnausko, Tallat-Kelpšos Zilevičiaus. — Publikos ūpas pakeltas, matyt gauta gerų ispūdžių.

Aušros Gimnazija. Apie 17 val. buvo iškilmigai moksleivių pakabinta prie I gimnazijos rūmų nauja iškaba — „Aušros Gimnazija“.

Vakarienė. Lietuvių klūbe dalyvaujant apie 100 žmonių vakare buvo iškelta „aušrininkams“ vakarienė, kur pasidalinta atsiminimais ir viltimis.

Aušros paroda tęsėsi tris dienas, kovo 4, 5 ir 6 d. Valstybės Centr. Knygyne (Seimo rūmai — įėjimas iš kiemo).

Lietuvos Universiteto garbės daktarai. Sąryšy su „Aušros“ 40 metų sukakuvėmis. Medicinos fakulteto Taryba posėdyje vasario 28 d. yra nutarusi suteikti medicinos daktaro honoris causa laipsnį Jonui Basanavičiui ir Jonui Sliupui. (L. Žinios)

NR. 6

„ŽVAIGŽDĖ“--MĖNESINIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“ dabar eis kalpo mėnesinis literatūros, mokslo ir politikos žurnalas, leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa., 3654 Richmond Str. Pavienės „Žvaigždė“ knygos kaina 25 centai, metams prenumerata 2 dol.

BIRZELIO—JUNE 1923 M.

INTALPA

	Pusl
Lietuvos Aukštesnėsės Mokyklos	3
Laisvąją Lietuvą Atlankyti	10
Lietuvių Katalikų III-sai Kongresas	19
Mandagumas ir storžieviškumas žmonių santykiuose	27
Lietuvių Laivyno vėliavos pašventimas	30
Nuo Redakcijos	37
„Aušros“ puslapio faksimile	38

Užprašymus ir pinigų „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa.

"AUŠROS" FOTOGRAFIJOS!

Apvaikščiojant šimet 40-ies "Aušros" išleidimo sukak-
tuves taip Lietuvoje, taip Amerikoje pasirodė mūsų ap-
šviestunijoje didi stoka susipažinimo su tuomi svarbiu mu-
sų literatūros istorijoje laikraščiu. "Aušros" kompletai
šiandien didžiausia retenybė ir tie patys nuo amžio sunykę.

Šian ten teko girdėti sumanymas padaryti antrą
"Aušros" laidą, bet, kol kas tai palieka pia desideria.

"Žvaigždės" redakcija, norėdama paraginti mūsų švie-
suomenę prie studijų "Aušros", Liepos mėn. žurnalą pada-
rųs sukaktuviniu "Aušros" leidiniu. Tame leidime bus
atspausta fotografiškai (facsimile) visas "Aušros" pirmasis
numeris ir keletas įdomesnių puslapių iš kitų pirmojo "Auš-
ros" meto numerių, taipgi bus atspausotos žymesnių aušri-
ninkų ir anų pasekėjų fotografijos ir keli puslapiai Basa-
navičiaus rankraščio fotografijos.

Kaina to "Žvaigždės" žurnalo (8—10 arkušų) bus
užsisakantiems iš anksto 1 doleris. Moksleiviams pusė
kainos.

Adresas užsisakyti: Amerikoje, "Žvaigždė", 3654
Richmond Street, Philadelphia, Pa., Lietuvoje, "Žvaigždės"
redaktorės adresu: Pranaičių Julė, Aleksoto Gatvė Nr. 6,
Kaunas, arba pas Prof. E. Volteris, Donelaičio Gatvė, Nr
21, b. 12, Kaunas.